

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS

PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2023. gada 14. decembrī

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Artūrs Kučs un Anita Rodiņa,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 189/2023),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Ministru kabineta 2006. gada 30. maija noteikumu Nr. 423 “Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 423) 18. punkta pirmo teikumu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. un 96. pantam, kā arī attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju par spēkā neesošu no 2022. gada 25. aprīļa.

2. Apstrīdētā norma noteic, ka notiesātajiem vīriešiem īsi apgriez matus, bārdi un ūsas.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Pieteikuma iesniedzējs jau iepriekš ir vērsies Satversmes tiesā ar saturiski līdzīgu pieteikumu, lūdzot izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. un 96. pantam (ieteikums Nr. 136/2022).

Satversmes tiesas 2. kolēģija 2022. gada 25. augustā nolēma atteikties ierosināt lietu pēc šī pieteikuma, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu (turpmāk – kolēģijas 2022. gada 25. augusta lēmums). Kolēģijas 2022. gada 25. augusta lēmumā atzīts, ka Pieteikuma iesniedzējs nav izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Līdz ar to kolēģijai, ievērojot Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punktu, ir jāizvērtē, vai izskatāmajā pieteikumā ietvertais faktisko apstākļu izklāsts vai juridiskais pamatojums pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

5. No Kolēģijas 2022. gada 25. augusta lēmuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējam jāievēro Administratīvā procesa likumā noteiktā procesuālā kārtība Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka lēmuma apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai. Kolēģijas 2022. gada 25. augusta lēmuma pieņemšanas brīdī administratīvais process bija uzsākts, bet vēl nebija noslēdzies ar galīgo tiesas nolēmumu.

Izskatāmajā pieteikumā norādīts, ka Pieteikuma iesniedzējs ir apstrīdējis brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka lēmumu Ieslodzījuma vietu pārvaldē, kas atzinusi, ka laikā, kamēr Pieteikuma iesniedzējs atrodas soda izciešanas vietā, viņam ir jāapgriež īsi mati. Šis lēmums tika pārsūdzēts Administratīvajā rajona tiesā, kas pieteikumu noraidīja. Tās spriedums nav pārsūdzams.

Līdz ar to pieteikumā ietvertais faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums ir mainījies pēc būtības un kolēģijai no jauna jāvērtē tā atbilstība Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par Ministru kabineta noteikumu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (aktiem). Tādējādi pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs izcieta sodu brīvības atņemšanas iestādē. Ar brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka lēmumu Pieteikuma iesniedzējam tika piemērots disciplinārsods – brīdinājums par soda izciešanas režīma prasību pārkāpšanu –, jo viņš atteicies ievērot apstrīdētajā normā noteikto prasību īsi apgriezt matus.

Pieteikuma iesniedzēja ieskatā apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret notiesātajām personām, kas balstīta notiesātās personas dzimumā. Proti, atšķirībā no notiesātajiem vīriešiem, sievietēm prasība īsi apgriezt matus neesot obligāta, jo saskaņā ar Noteikumu Nr. 423 18. punkta trešo teikumu viņām īsi apgriež matus vienīgi saskaņā ar ārsta norādījumu. Tādējādi attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju esot pieļauts Satversmes 91. pantā noteiktā atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpums. Tāpat, liedzot Pieteikuma iesniedzējam brīvi izvēlēties matu garumu, esot aizskartas viņam Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu pieteikumu var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt aizskartās tiesības ar

vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas pirmais teikums nosaka, ka konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.

Kā norādīts šā lēmuma 5. punktā, Pieteikuma iesniedzējs brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka lēmumu ir apstrīdējis augstākā iestādē un pārsūdzējis administratīvajā tiesā. Galīgais Administratīvās rajona tiesas spriedums pieņemts un atbilstoši Administratīvā procesa likuma 263. panta pirmajai daļai stājies spēkā [datums]. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2023. gada 27. novembrī.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtais daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

9. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

9.1. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. pantam.

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, Satversmes tiesa noskaidro: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām (personu grupām); 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu; 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 10. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-36-01 10. punktu*).

Savukārt Satversmes 91. panta otrajā teikumā nostiprinātā diskriminācijas aizlieguma principa būtība ir šāda: novērst iespēju, ka demokrātiskā un tiesiskā valstī, pamatojoties uz kādu nepieļaujamu kritēriju, tiktu ierobežotas personas pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 9.3. punktu*).

Pieteikumā ir norādīts, kuras personu grupas varētu atrasties vienādos un salīdzināmos apstākļos un, ka apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret šīm personām. Tāpat no pieteikumā izriet, ka iespējamais Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību ierobežojums pamatots ar nepieļaujamo kritēriju – dzimumu. Tomēr pieteikumā nav norādīts, vai iespējamā atšķirīgā attieksme ir noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, kā arī tas, kādēļ iespējamajai atšķirīgajai attieksmei nebūtu objektīva un saprātīga pamata un kādēļ iespējamajā atšķirīgā attieksme nebūtu samērīga.

9.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka, apstrīdētā norma neatbilst arī Satversmes 96. pantam, jo viņam esot liegtas tiesības izvēlēties savu matu garumu.

Satversmes tiesa ir atzinusi: lai izvērtētu apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam, jāpārbauda: 1) vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu; 2) tam ir leģitīms mērķis; 3) tas ir samērīgs (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 15. janvāra sprieduma lietā Nr. 2020-21-01 11. punktu*). Savukārt, izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesai jāpārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama, proti, vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kuri būtu tikpat iedarbīgi; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs, proti, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 15. janvāra sprieduma lietā Nr. 2020-21-01 13. un 15. punktu*).

Pieteikumā ir norādīts Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis, norādīts arī iespējamais alternatīvais līdzeklis, kas viņa pamattiesības ierobežotu mazāk. Tomēr pieteikumā nav norādīts, vai šis alternatīvais līdzeklis būtu tikpat iedarbīgs, proti, leģitīmo mērķi varētu sasniegt tādā pašā kvalitātē. Tāpat pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai un vai Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību ierobežojums ir atbilstošs.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 189/2023).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš